

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΑΝΩΤΑΤΗ
ΣΧΟΛΗ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ &
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΑΣΠΑΙΤΕ

Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας

Χειμερινό Εξάμηνο

Ακαδημαϊκό Έτος 2024-2025

Διδάσκων: Χατζηκυριάκου Γιάννης

Ετήσιο Πρόγραμμα Παιδαγωγικής Κατάρτισης
(ΕΠΠΑΙΚ)

7η Διάλεξη: Μελέτη Περίπτωσης

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

CASE STUDY

Μια μελέτη περίπτωσης είναι ένα συγκεκριμένο επιστημονικό παράδειγμα που συχνά σχεδιάζεται για να σκιαγραφήσει μια γενικότερη κατάσταση, είναι «η μελέτη ενός περιστατικού εν τη εξελίξει του».

Το συγκεκριμένο περιστατικό είναι τμήμα ενός ευρύτερου συστήματος, μιας τάξης, ενός σχολείου ή μιας εκπαιδευτικής κοινότητας.

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Η Μελέτη Περίπτωσης συνιστά ένα μοναδικό παράδειγμα πραγματικών προσώπων σε πραγματικές καταστάσεις, δίνοντας τη δυνατότητα στους αναγνώστες να κατανοήσουν έννοιες πιο ξεκάθαρα έναντι μιας απλής παρουσίασής τους με αφηρημένες θεωρίες.

ΤΙ ΕΙΔΟΥΣ ΕΡΕΥΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΙ

Είναι μία ποιοτική μέθοδος έρευνας, καθώς στη μελέτη περίπτωσης δεν απαιτείται η συγκέντρωση δεδομένων από μεγάλα δείγματα και δεν μπορούν μέσω αυτής να γενικευθούν τα αποτελέσματα της μελέτης. Ωστόσο, χρησιμοποιείται για μια ευρεία κλίμακα ερευνητικών μεθόδων από πολλούς επιστημονικούς κλάδους.

Είναι μία χρονοβόρος μέθοδος, που συνδυάζει την παρατήρηση, την καταγραφή και την ανάλυση του προβλήματος. Πολλές φορές συνδυάζεται και με άλλες ποιοτικές μεθόδους έρευνας όπως οι συνεντεύξεις και οι συμμετοχικές παρατηρήσεις.

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ (1)

- ❖ Συλλέγει πλούσιες και γλαφυρές περιγραφές γεγονότων που σχετίζονται με την υπόθεση
- ❖ Παρέχει ένα χρονολόγιο των γεγονότων
- ❖ Αναμειγνύει την περιγραφή των γεγονότων με την ανάλυσή τους
- ❖ Επικεντρώνεται σε δρώντα υποκείμενα ή σε ομάδες δρώντων υποκειμένων και προσπαθεί να κατανοήσει τον τρόπο που αυτά αντιλαμβάνονται τα γεγονότα
- ❖ Τα αποτελέσματά της είναι στενά και ισχυρά συνδεδεμένα με την πραγματικότητα

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ (2)

- ❖ Τονίζει συγκεκριμένα γεγονότα που είναι σχετικά με την περίπτωση
- ❖ Εμπλέκει άμεσα τον ερευνητή στο γεγονός υπό μελέτη
- ❖ Συνιστά μια απόπειρα σκιαγράφησης του πλούτου της περίπτωσης κατά τη διάρκεια της σύνταξης της τελικής αναφοράς
- ❖ Τα αποτελέσματα είναι άμεσα κατανοητά στον αναγνώστη, μιλούν από μόνα τους.

ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

- ❖ Τα αποτελέσματα συνήθως δεν μπορούν να είναι γενικεύσιμα στον ευρύτερο πληθυσμό
- ❖ Δεν είναι εύκολο να υποβληθούν σε επανέλεγχο και ως εκ τούτου είναι επιλεκτικές, προκατειλημμένες, προσωπικές και υποκειμενικές
- ❖ Είναι επιρρεπής σε προβλήματα ή σε προκαταλήψεις των ερευνητών παρά τις απόπειρες που γίνονται για να αναδειχθεί η αναστοχαστικότητα
- ❖ Θεωρείται ερευνητική μέθοδος αρκετά χρονοβόρα για τον ερευνητή.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Κατάλληλη επιλογή:

Οφείλουμε να επιλέξουμε μια περίπτωση που είναι αρκετά αντιπροσωπευτική για να προσφέρει γενικεύσιμα ευρήματα, αλλά και αρκετά μοναδική για να είναι ενδιαφέρουσα για μελέτη;

Πρόσβαση:

Οφείλουμε να εξασφαλίσουμε την (εύκολη) πρόσβαση στην επιλεγμένη περίπτωση, ιδιαίτερα σε ευαίσθητα θέματα ή σε σχολεία που ενδέχεται να είναι διστακτικά να συμμετάσχουν σε διαδικασίες έρευνας;

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ένας ερευνητής-εκπαιδευτικός μπορεί να εμπλακεί σε μια μελέτη περίπτωσης, θέλοντας να εξετάσει από κοντά ένα συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόβλημα (π.χ. ένα παιδί με παραβατική συμπεριφορά) για να το αναδείξει και να προσπαθήσει να ανακαλύψει τις αιτίες που το προκαλούν καθώς και να προτείνει εξατομικευμένες παρεμβάσεις.

ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΈΡΕΥΝΑΣ

1. Να περιγραφεί με σαφήνεια η συγκεκριμένη περίπτωση παραβατικής συμπεριφοράς.
2. Να αναλυθούν οι πιθανοί παράγοντες που συμβάλλουν στην εμφάνιση και τη διατήρηση της παραβατικής συμπεριφοράς.
3. Να διερευνηθούν οι επιπτώσεις της παραβατικής συμπεριφοράς στον μαθητή, στην τάξη και στο σχολικό περιβάλλον.
4. Να προταθούν εξατομικευμένες στρατηγικές παρέμβασης για την αντιμετώπιση της παραβατικής συμπεριφοράς του μαθητή.

ΦΑΣΕΙΣ/ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΈΡΕΥΝΑΣ

1. Επιλογή Περιπτώσης

- ❖ Κριτήρια επιλογής
- ❖ Συνεργασία με το σχολείο

2. Συλλογή ερευνητικών δεδομένων

Συνέντευξη: Με τον μαθητή, τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς και άλλους σημαντικούς ενδιαφερόμενους.

Παρατήρηση: Συστηματική παρατήρηση της συμπεριφοράς του μαθητή στο σχολικό περιβάλλον.

Ανάλυση σχολικών αρχείων: Σχολικοί βαθμοί, παρουσίες, αναφορές περιστατικών, κ.ά.

3. Ανάλυση ερευνητικών δεδομένων

Κωδικοποίηση: Κατηγοριοποίηση των δεδομένων σε θεματικές ενότητες.

Ταξινόμηση: Ταξινόμηση των δεδομένων σε κατηγορίες και υποκατηγορίες.

Σύνθεση: Σύνθεση των δεδομένων για την εξαγωγή συμπερασμάτων.

ΦΑΣΕΙΣ/ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΈΡΕΥΝΑΣ

4. Ερμηνεία και Εξήγηση:

Σύνδεση θεωρίας και εμπειρικών δεδομένων:
Σύνδεση των ευρημάτων με υπάρχουσες θεωρίες σχετικά με την παραβατική συμπεριφορά.

Εξήγηση των αιτιών: Προσπάθεια κατανόησης των βαθύτερων αιτιών της παραβατικής συμπεριφοράς.

5. Προτάσεις Παρέμβασης:

Εξατομικευμένες στρατηγικές:

Ανάπτυξη εξατομικευμένων στρατηγικών παρέμβασης με βάση τα ευρήματα της έρευνας.

Συνεργασία με όλους τους εμπλεκόμενους:
Συνεργασία με τον μαθητή, την οικογένεια, τους εκπαιδευτικούς και άλλους επαγγελματίες.

ΗΘΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Συγκατάθεση: Είναι απαραίτητη η ενημερωμένη συγκατάθεση όλων των εμπλεκόμενων (μαθητής, γονείς, σχολείο) για τη συμμετοχή τους στην έρευνα.

Εχεμύθεια: Τα προσωπικά δεδομένα των συμμετεχόντων πρέπει να προστατεύονται και να διατηρούνται με απόλυτη εμπιστευτικότητα.

Ανωνυμία: Τα στοιχεία των συμμετεχόντων θα πρέπει να κωδικοποιούνται, ώστε να διασφαλίζεται η ανωνυμία τους.

Ωφέλη: Η έρευνα πρέπει να έχει ως στόχο το καλό του μαθητή και της σχολικής κοινότητας.

ΔΥΟ ΤΥΠΟΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΗ ΚΑΙ ΜΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΗ

Υπάρχουν δύο βασικοί τύποι παρατηρήσεων, η συμμετοχική και η μη συμμετοχική.

Στην πρώτη, οι ερευνητές-παρατηρητές εμπλέκονται άμεσα στις ίδιες τις δραστηριότητες που επιχειρούν να παρατηρήσουν. Συχνά, το «καμουφλάρισμά τους» είναι τόσο τέλει, ώστε σε ό,τι αφορά τους άλλους συμμετέχοντες, δεν είναι παρά μέλη της ομάδας.

Οι μη συμμετοχικοί παρατηρητές, από την άλλη πλευρά, δεν αναμειγνύονται στις δραστηριότητες της ομάδας που ερευνούν και αποφεύγουν την ιδιότητα του μέλους της.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Σενάριο: Ένας ερευνητής ενδιαφέρεται να μελετήσει την παραβατική συμπεριφορά ενός μαθητή σε μια ομάδα συνομηλίκων κατά τη διάρκεια του διαλείμματος.

Ο ρόλος του ερευνητή: Ο ερευνητής εντάσσεται στην ομάδα των μαθητών, συμμετέχοντας στις δραστηριότητές τους, παίζοντας μαζί τους και παρατηρώντας τις αλληλεπιδράσεις τους.

Σκοπός: Να κατανοήσει τις δυναμικές της ομάδας, τους ρόλους που αναλαμβάνει ο μαθητής, τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει και τις στρατηγικές που χρησιμοποιεί για να αλληλεπιδράσει με τους συνομηλίκους του.

ΜΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Σενάριο: Ένας ερευνητής παρατηρεί έναν μαθητή από απόσταση κατά τη διάρκεια ενός σχολικού διαλείμματος.

Ο ρόλος του ερευνητή: Ο ερευνητής παρατηρεί τον μαθητή από ένα σημείο όπου δεν είναι ορατός, καταγράφοντας τις ενέργειες, τις εκφράσεις του προσώπου και τις αλληλεπιδράσεις του με τους άλλους.

Σκοπός: Να καταγράψει συστηματικά τη συχνότητα και τη διάρκεια συγκεκριμένων συμπεριφορών (π.χ. διακοπές, κινήσεις, απομάκρυνση από την αυλή, αλληλεπίδραση με συμμαθητές).

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΜΕΛΕΤΩΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

- ❖ Επεξηγηματική, η οποία διερευνά τις σχέσεις αιτίου και αποτελέσματος
- ❖ Περιγραφική, στόχος της οποίας είναι η ανάλυση των διαπροσωπικών γεγονότων μετά από ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και
- ❖ Διερευνητική, η οποία επιδιώκει να δώσει απαντήσεις στα ερωτήματα ‘ποιος’ ή ‘τι’.

Η συγκεκριμένη μέθοδος αρκετές φορές συνοδεύεται από άλλες μεθόδους συλλογής δεδομένων, όπως πειράματα, παρατηρήσεις ή συνεντεύξεις.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΈΡΕΥΝΑ ΔΡΑΣΗΣ (ACTION RESEARCH)

«Η εκπαιδευτική έρευνα δράσης είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει μια ομάδα δραστηριοτήτων στην ανάπτυξη Αναλυτικών Προγραμμάτων (ΑΠ), στην επαγγελματική εξέλιξη του εκπαιδευτικού, στα προγράμματα σχολικής βελτίωσης και στην χάραξη εκπαιδευτικής πολιτικής.

Αυτές οι δραστηριότητες έχουν ως κοινό στοιχείο τις στρατηγικές προγραμματισμένης δράσης, οι οποίες εφαρμόζονται και στη συνέχεια υπόκεινται συστηματικά σε παρατήρηση, κριτικό στοχασμό και αλλαγή. Οι συμμετέχοντες στη δράση που μελετάται εμπλέκονται σε όλες αυτές τις δραστηριότητες».

ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΈΡΕΥΝΑΣ ΔΡΑΣΗΣ (1)

Η διττή φύση του εκπαιδευτικού

Ο εκπαιδευτικός καλείται να συμμετέχει με δύο διαφορετικές ιδιότητες στην εκπαιδευτική διαδικασία: του ερευνητή και του εκπαιδευτικού. Ταυτόχρονα θα πρέπει να συνεργάζεται και να έχει τη δυνατότητα αντίληψης όλων των συμμετεχόντων που μπορεί να είναι παραπάνω από τους μαθητές και τον εκπαιδευτικό.

Μπορεί να συμμετέχουν γονείς, φορείς, άλλοι εκπαιδευτικοί ή άλλοι ερευνητές κτλ., κατάσταση που απαιτεί κατανόηση από τον ερευνητή-εκπαιδευτικό και δυνατότητα επικοινωνίας.

ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΈΡΕΥΝΑΣ ΔΡΑΣΗΣ (2)

Η ανοικτή κυκλική ή σπειροειδής διαδικασία

Κατά τη διαδικασία αυτή όλοι οι συμμετέχοντες, εκπαιδευτικοί, μαθητές και λοιποί, καλούνται να έχουν αλληλοκατανόηση, όρεξη για συνεργασία, με σκοπό τη βελτίωση της διαδικασίας.

Στην έρευνα δράσης υπάρχει μια συνεχώς μεταβαλλόμενη κατάσταση, όπου μέσω της εκτέλεσης μικρών βημάτων και του αναστοχασμού επί των αποτελεσμάτων αυτών συνεχώς αλλάζει και ξαναεφαρμόζεται βελτιωμένη. Αυτή η διαδικασία είναι η λεγόμενη σπειροειδής ή κυκλική διαδικασία.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΈΡΕΥΝΑΣ ΔΡΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Θέμα: Ο σχεδιασμός, η παραγωγή και η αξιοποίηση διαπολιτισμικού εκπαιδευτικού υλικού.

Οι 78 εκπαιδευτικοί (24 εν ενεργεία και 54 υποψήφιοι εκπαιδευτικοί) που συμμετείχαν στην έρευνα-δράση, κατά τη διάρκεια των οκτώ εβδομάδων που κράτησε η όλη διαδικασία, σχεδίασαν, ατομικά ή ομαδικά, κατασκεύασαν και αξιοποίησαν στην τάξη εκπαιδευτικό διαπολιτισμικό υλικό. Το υλικό αυτό μπορούσε να αξιοποιηθεί τόσο σε συνδυασμό με τα μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος, όσο και αυτόνομα σαν ένα ερέθισμα διαπολιτισμικής ευαισθητοποίησης, κατανόησης και αποδοχής της ετερότητας.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΈΡΕΥΝΑΣ ΔΡΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Μετά το τέλος του πρώτου κύκλου οι εκπαιδευτικοί είχαν να απαντήσουν σε ερωτήματα του τύπου: πόσο εύκολη ήταν η χρήση του υλικού, πόσο ευέλικτο ήταν το υλικό, ώστε να προσαρμόζεται στους τρόπους μάθησης και τα ενδιαφέροντα των μαθητών, πόσο το υλικό κινητοποιούσε τη συμμετοχή και τη συνεργασία των μαθητών, πόσο το υλικό υποστήριζε την ελεύθερη έκφραση και ανταλλαγή μεταξύ των βιωμάτων των μαθητών, πόσο αξιοποιούσε τη διαθεματική προσέγγιση, πόσο προωθούσε τη συνεργασία με το οικογενειακό και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον των μαθητών, πόσο καλλιεργούσε μια μη ανταγωνιστικής ατμόσφαιρας στην τάξη;

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΈΡΕΥΝΑΣ ΔΡΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ο στοχασμός πάνω στα παραπάνω στοιχεία οδήγησε, κατά τη διάρκεια του δεύτερου κύκλου της έρευνας-δράσης, σε μικρότερες ή μεγαλύτερες αλλαγές σε σχέση με τις αρχικές τους δραστηριότητες που οδήγησαν σε επανασχεδιασμό, αλλαγές στη μορφή και το περιεχόμενο και την εκ νέου εφαρμογή του υλικού στην τάξη.

Στον στοχασμό που αναπτύχθηκε στο τέλος του δεύτερου κύκλου ήταν φανερή η μεγαλύτερη ικανοποίηση των εκπαιδευτικών από το νέο υλικό.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΈΡΕΥΝΑΣ ΔΡΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Παρόλα αυτά ο αναστοχασμός έδωσε και πάλι πολύ ενδιαφέροντα στοιχεία που είχαν να κάνουν κυρίως με τον τρόπο που το εκπαιδευτικό υλικό διαχειριζόταν τις διάφορες μορφές ετερότητας.

Στο σημείο αυτό οι εκπαιδευτικοί ανακάλυψαν κάποιες μορφές στερεοτύπων που περιείχε το υλικό και που δεν είχαν αντιληφθεί μέχρι τη στιγμή αυτή, ενώ σκέφτηκαν τρόπους εμπλουτισμού του υλικού ώστε να αποδίδει ακόμη

περισσότερο την πολιτισμική ποικιλία τόσο του σχολείου όσο και της κοινωνίας γενικότερα.

Έτσι, ακολούθησε ένας τελευταίος κύκλος της έρευνας-δράσης με τον σχεδιασμό, την παραγωγή και την εφαρμογή της τελικής πια μορφής του υλικού.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η μελέτη περίπτωσης αποτελεί ένα πολύτιμο εργαλείο για τους εκπαιδευτικούς ερευνητές, καθώς μας επιτρέπει να κατανοήσουμε σε βάθος τα εκπαιδευτικά φαινόμενα και να αναπτύξουμε εξατομικευμένες παρεμβάσεις.

Ωστόσο, είναι σημαντικό να συνδυάζουμε τη μελέτη περίπτωσης με άλλες ερευνητικές μεθόδους για να εξασφαλίσουμε τη γενίκευση των ευρημάτων και την ενίσχυση της εγκυρότητας των αποτελεσμάτων.